

ДА ЛИ ЗНАШ КОЈА СУ ТВОЈА ПРАВА?

КОНВЕНЦИЈА О ДЕЧИЈИМ ПРАВИМА

РАДИ СЕ О ТЕБИ

Техничко уређење: Јелена Грбић
Графички дизајн: Давор Кеча

КО СМО МИ?

Ево, да се укратко представимо.

Ми смо они који ти помажу да се што боље **упознаш са својим правима**, али смо ту и **да те заштитимо кад је потребно**, као и да омогућимо да се твој глас, твоје идеје и мишљење чују где треба.

Наша улога је посебно важна кад се доносе закони који се тичу тебе - слушамо те да бисмо боље разумели твоје потребе, па их онда преносимо онима који пишу законе.

Зовемо се Заштитник грађана и кад год ти затребамо, можеш нас позвати на број **011/206-8100** или доћи код нас у улицу **Делиградска 16 у Београду**.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ЧЕМУ СЛУЖИ ОВА БРОШУРА?

Сигурно ти се већ дешавало да прочиташ неки члан закона, неко правило или одредбу, а да се после питаш **шта то заправо све значи**. Јесте, административни и правни језик уме да буде некад неразумљив, па и досадан. О гомили чудних речи и да не говоримо!

Покушаћемо да те на што **једноставнији и јаснији начин упознамо са правима детета** која су прописана **Конвенцијом о правима детета** и загарантована не само у нашој, него и у многим другим земљама широм планете.

Дете си све док не напуниш 18 година.

Али да кренемо од почетка.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

‘НЕ ТАКО ДАВНО’...

1989. године Генерална скупштина Уједињених нација усвојила је документ у ком су у 42 члана обухваћена различита права детета. Тај документ се зове **Конвенција (договор, споразум) о правима детета** и **она важи за сву децу**, без обзира на то где су рођена, ком народу припадају, које су вере, каквих су способности. Овај споразум је потписало 196 земаља, а Србија је била међу првим потписницама. Иако је зову „Дечији устав“, то државу потписницу не спречава да ти омогући **више права него што ти гарантује Конвенција**.

‘ТРАЖИ’, ИСТРАЖИ, ‘ПИТАЈ’ И ‘КАЖИ’

Са свих страна чујеш опречне информације о нечему важном, па си збуњен, не знаш шта да мислиш, ни како да реагујеш.

Налазиш се у непријатној или тешкој ситуацији, желиш то да промениш, а не знаш коме да се обратиш.

Одлучује се нешто што је битно за тебе, али ти у томе не учествујеш на прави начин, иако желиш. Остали неће да те саслушају и сматрају да је твоје мишљење неважно.

Вероватно ти је нешто од овог познато.

То су тренуци и ситуације у којима се свако осећа лоше. Зато су у Конвенцији о правима детета у неколико ставки обухваћена права која ово решавају. Она су сабрана око једног принципа који се зове **право на партиципацију**.

ПАРТИЦИПАЦИЈА - Шта је то?

Једном речју, то је учествовање.

Дакле, имаш право да будеш **укључен у доношење одлука које се тичу тебе**, као и да се чује твој глас у свим стварима које се односе на тебе - у твојој породици, друштву, школи, граду, држави, чак и свету (члан 12).

Шта то конкретно значи?

То значи да имаш право да питаш **о свему шта те интересује** и да добијеш:

- **тачне и јасне информације,**
 - **приступ материјалима из различитих извора,**
 - **заштиту од садржаја који нису добри за тебе.**
- (Члан 13, члан 17)

Кад нешто доживиш,
откријеш, схватиш,
сазнаш, сигурно имаш
много утисака, закључака,
идеја...
Све то можеш **слободно да**
кажеш и изразиш (члан 12).

Поред слободе да кажеш, исто тако имаш **право на слободу мисли, савести и вероисповести**. То значи да можеш да живиш и понашаш се у складу са својом културом, вером и традицијом, све док тиме не угрожаваш друге (члан 14, члан 2).

Такође, **нико не сме ни тебе да понижава или вређа**, као што не сме ни да се меша у твоју приватност и живот твоје породице (члан 16).

Све ово можеш и имаш право на то, али у свему мораш да водиш рачуна да **ни у чему не угрожаваш или повређујеш друге, а ни себе самог**.

У ТВОМ ИНТЕРЕСУ

Твој интерес је један од најважнијих начела Конвенције и све што се предузима у вези са тобом, мора бити у складу са **најбољим интересом детета**. То значи да у свим одлукама, мерама и поступцима који се односе на тебе, главно мерило јесте оно шта је за тебе најбоље (члан 3).

ПОРОДИЦА И ДРЖАВА

Овде веома велику улогу имају **твоји родитељи или старатељи**. Поред тога што те воле, васпитавају и настоје да пруже оно што ти је потребно, они се труде да ти омогуће да максимално развијаш своје потенцијале.

Тиме су **непосредно одговорни** да твоја права буду заиста остварена, али је њихов задатак и да те са овим правима упознају на разумљив начин (члан 5).

Поред твојих родитеља, и **држава је дужна да се стара да твоја права не буду повређена**. Преко различитих институција и средстава, држава је главни помоћник теби и твојим родитељима или старатељима током твог одрастања (члан 4, члан 18).

Једно од твојих права јесте и **право да живиш са родитељима**, да те они чувају и васпитавају. Ако сте раздвојени, па су ти родитељи (или један од њих) у другој земљи, држава има обавезу да вам омогући да будете **заједно или да одржавате контакте** (члан 10).

Држава такође треба да помогне и деци која немају родитеље тако што ће им наћи **другу породицу** која ће се о њима бринути на најбољи начин (члан 21).

Кад се родиш, **добијаш име, уписују те у матичну књигу рођених, добијаш држављанство.** У животу ћеш добити много важних папира, али извод из матичне књиге рођених и уверење о држављанству држе прво место. То су документи који ће те пратити у свим важним моментима - упис у вртић, школу, добијање личне карте, пасоша, возачке дозволе... Ови документи потврђују да си ти баш ти, потврђују **твој идентитет, а држава има обавезу да то штити** (члан 7, члан 8).

Да ли знаш да у нашој земљи имаш право да добијеш личну карту већ после твоје 10. године?
После 16. године ношење личне карте постаје и твоја законска обавеза.

Када напуниш 15. година имаш право да оствариш увид у матичну књигу рођених и другу документацију која се односи на твоје порекло.

Кад смо већ код година, права и обавеза, не можемо да заобиђемо и једну важну ствар која око седме године мења много шта у нашем животу - **школа.**

Право на образовање је још једно дечије право које је загарантовано Конвенцијом, али и нашим законима, јер је у Србији основно образовање обавезно за сву децу без изузетка (члан 28).

Твоји родитељи и држава дужни су да **подстичу твоје даље школовање**, у складу са твојим способностима и афинитетима (члан 29).

Иако у школи није увек занимљиво, а некад је и прилично напорно, она има битну улогу у твом животу, јер је **циљ образовања:**

- **развој талената и свих потенцијала твоје личности**
- **припрема за живот у слободном друштву**
- **поштовање према твојим родитељима, твојој култури, језику и вредностима**
- **поштовање према култури и вредностима других. (Члан 29)**

Коју средњу школу ћеш да похађаш можеш да одлучиш са 15 година.

Занимљиво је кад заједно учите или радите на неком школском пројекту. Али, имате право и да се удружите и тако своје **идеје претворите у акцију**. То је једно од твојих права које је загарантовано Конвенцијом (члан 15).

Као што имаш право на образовање, тако имаш право и на **одмор, игру и слободно време**. Сјајно је кад се нађеш негде са друштвом, кад идете на концерт, у биоскоп, играте баскет или само причате и забављате се. И ово је једно од твојих права заштићено Конвенцијом (члан 15, члан 31).

Деца која припадају некој од **етничких мањина** имају право да негују своју културу, веру, као и да говоре свој језик и слушају наставу на њему (члан 30).

Деца са инвалидитетом и деца са сметњама у развоју захтевају посебну негу, образовање, услове у којима ће водити достојанствен живот, као и да буду што је могуће више самостални и укључени у друштво (члан 23).

Са 15 година можеш да одлучиш
и са којим родитељем ћеш да
живиш, али и о одржавању
личних односа са родитељем са
којим не живиш.

БУДИ ОНО ШТО ЈЕСИ

Ову реченицу си сигурно чуо безброј пута.

То је оно шта сви желимо - да **несметано будемо оно што јесмо**.

Зато је она врло zgodна и за рекламе, филмове, песме.
У њој се сви препознајемо, али је ретко кад у потпуности
разумемо и често због тога она звучи само као фраза.

У Конвенцији о правима детета то није фраза. Ти заиста
имаш право да будеш оно што јеси, имаш неotuђиво
право на живот, на **одговарајуће животне стандарде**,
на то да растеш и развијаш се у што је могуће бољим,
стабилнијим и мирнијим условима (члан 6).

Твоји родитељи или старатељи имају одговорност
да ти такве услове обезбеде, да те васпитавају и
брину о теби, а држава је у обавези да им помогне
да то испуне (члан 27).

Ако је ситуација таква да дете нема основне
услове за живот, држава га штити и материјално
помаже, јер му је загарантовано право на **социјалну
заштиту и осигурање** (члан 26, члан 27).

Уколико родитељи због неких околности или
проблема не могу да обезбеде да дете живи у
условима и атмосфери која је добра за њега, оно се
одваја од родитеља, али има право да одржава
контакт и да се виђа са њима (члан 9).

У настојању да што боље напредујеш, твоји родитељи нису
сами. Поред наставника, и лекари, као и остали у
здравственом систему, такође имају задатак да прате твој
развој и да те саветују, помогну и усмеравају ка томе да се
развијеш на најбољи начин. Кад си болестан или
повређен, држава је дужна да ти омогући да оствариш
своје право на **бесплатно и ефикасно лечење** (члан 24).

Са 15 година можеш дати пристанак за
предузимање медицинског захвата.

НЕ ЗА НАСИЉЕ

Ако се сећаш, на почетку смо ти рекли да је наша улога да штитимо твоја права без обзира на то ком народу припадаш, које је боје твоја кожа, која је твоја вероисповест, којим језиком говориш или на било коју другу твоју особеност. Ту обавезу немамо само ми, већ и држава, као и све њене институције, твоја околина, родитељи, друштво, појединци, али и ти сам. То је још један важан принцип заштићен Конвенцијом и зове се **недискриминација** (члан 2).

Право на недискриминацију је у тесној вези са следећом веома битном темом у вези са твојим правима, а то је **заштита од насиља било које врсте**.

Држава има обавезу да у свим аспектима живота **штити безбедност детета**. Она је дужна да преко различитих служби и институција предузме све мере да **спречи оно шта угрожава децу на било који начин**. Свако малтретирање, физичко повређивање, злостављање и искоришћавање, као и занемаривање спада у насиље и свако дете има право на заштиту, било да о њему бригу воде родитељи или друге особе (члан 19, члан 36).

Кад је реч о **деци која су лишена родитељског старања**, држава је дужна да им обезбеди посебну заштиту, смештај у друге одговарајуће породице или установе у којима ће се бринути о њима. При том се води рачуна о дететовом праву на очување идентитета, културе из које је потекло и редовно се проверава како је детету у новој породици или установи (члан 20, члан 25).

Посебан вид заштите имају **деца избеглице**. У заштити права деце избеглица, држава сарађује и са различитим организацијама, како би се деци избеглицама без родитељске пратње обезбедио адекватан смештај. Држава такође предузима и све активности како би ова деца у најкраћем року била заједно са својим родитељима, односно породицама (члан 22).

У случају рата, све земље потписнице Конвенције имају дужност да учине све што је могуће да **заштите децу од рата**, да им пруже потребну бригу, као и да предузму све мере да деца млађа од 15 година не буду регрутована и да не учествују директно у ратним сукобима (члан 38).

Ако је неко дете жртва рата, злостављања, занемаривања или било које друге врсте насиља, има право на сваку **помоћ да се физички и психички опорави и врати нормалном животу** (члан 39).

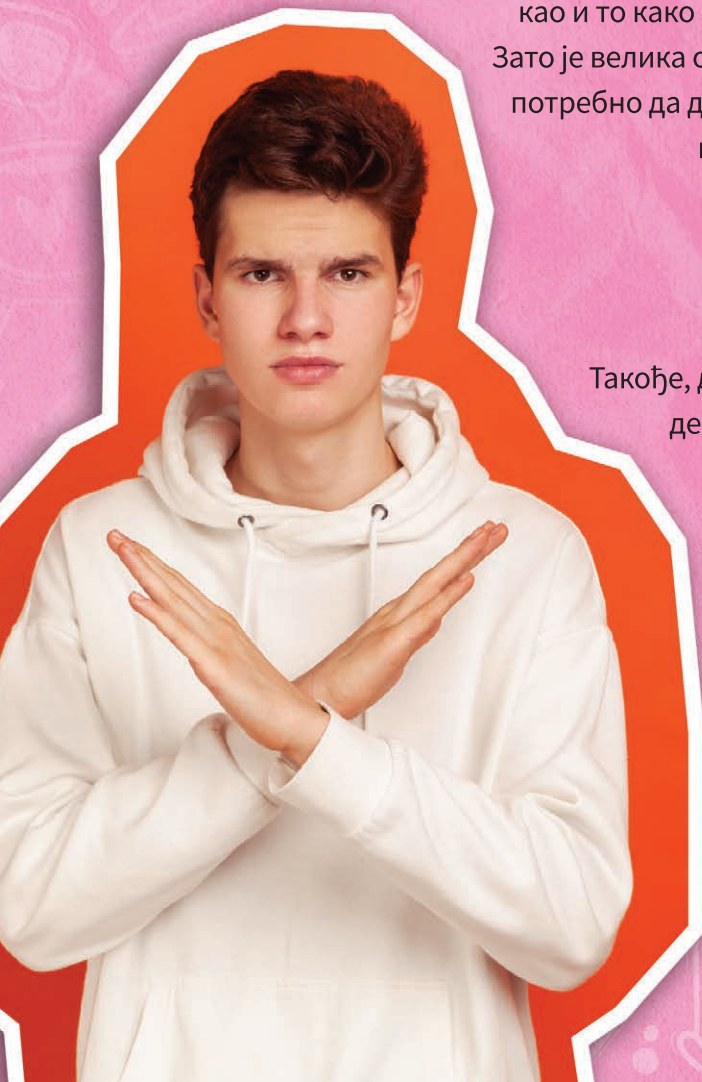

Конвенција о правима детета обавезује државе да на све начине спрече **отмице и трговину децом** (члан 35). Да би се предупредиле такве ситуације, донета су и различита правила и закони, а твој прелазак државне границе се **строго контролише**. Према Конвенцији, нико не може да те изведе из земље, нити да те задржава у иностранству без сагласности родитеља или старатеља (члан 11).

Вероватно си у породици или школи доста слушао о томе колико су **дрога и алкохол штетни**, као и то како њихови препродавци злоупотребљавају друге, па и децу. Зато је велика обавеза одраслих, а пре свега државе, да учине све шта је потребно да деца буду заштићена од употребе и учешћа у производњи или продаји дроге и других штетних производа (члан 33).

Такође, држава је дужна да предузме све мере како би заштитила децу од **сексуалног злостављања и искоришћавања** кроз порнографију или проституцију (члан 34).

Помоћ у неком послу често добро дође, поготово ако помажеш неке из твоје околине и породице. Међутим, то треба разликовати од **дечјег рада** који држава забрањује, а таква врста рада се односи на обављање било ког посла које штетно утиче на дечје здравље, развој или образовање (члан 32).

Са 15 година можеш да радиш, ако се са тим сложе твоји родитељи или старатељи и, наравно, ако то не угрожава твоје здравље и образовање, односно ако тај рад није забрањен законом. Такође, имаш право и да располагаеш својом зарадом стеченом на овај начин.

Ниједно дете не сме бити мучено нити окрутно кажњавано. Такође, слобода му не сме бити незаконито одузета.

Дете које је учинило нешто што је **у сукобу са законом**, може законски бити лишено слободе, али судски поступак или смештај у казнене институције биће избегнут кад год је могуће. Међутим, и тада има право на правну и другу помоћ, као и право да буде у контакту са својом породицом. Има право да се према њему поступа пажљиво, у складу са узрастом, са циљем да се што пре и што успешније укључи у нормалан живот (члан 37, члан 40).

Када прикупља обавештења од детета, полиција то чини у присуству родитеља, односно старатеља. Прикупљање обавештења обавља полицајац за малолетнике, а то је полицајац који је стекао посебна знања из области права детета и преступништва младих.

Када напуниш 14 година постајеш одговоран за све оно што је законом предвиђено као кривично дело.

ШТА КАДА СЕ ДОГОДИ НАСИЉЕ У ШКОЛИ?

КОМЕ ДА СЕ
ОБРАТИШ?

КАКО ДА РЕАГУЈЕШ?

НАСИЉЕ

Учитељ/
одељенски старешина/
наставник коме верујеш

Педагог/
психолог/
директор

Различити поступци
План заштите
Укључивање других институција

НАСИЉА ИМА

Тим за заштиту од
дискриминације,
насиља, злостављања
и занемаривања

НАСИЉА НЕМА

Ако школа
не реагује
на твоју пријаву

Просветна инспекција

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ПРИЈАВИ!

НЕМОЈ ДА
ЋУТИШ!

НА КРАЈУ

Циљ брошуре био је да те на разумљив начин упозна са твојим правима.

Али, да не заборавимо - уз права иду и **обавезе**.

Прва од њих јесте да и ти **треба да поштујеш туђа права, као и своја, јер за твоје другаре она важе исто као и за тебе.**

Можда су ти неке ствари остале недовољно јасне или се појавило још недоумица.
Сад знаш коме можеш да се обратиш за појашњење.

То је, уосталом, и твоје право, сећаш се?

Ми смо ту да ти помогнемо.

ПОЗОВИ НАС И ВИДИ!

Сви појмови који су у овој брошури употребљени у граматичком мушком роду подразумевају природни мушки и женски род лица на која се односе.

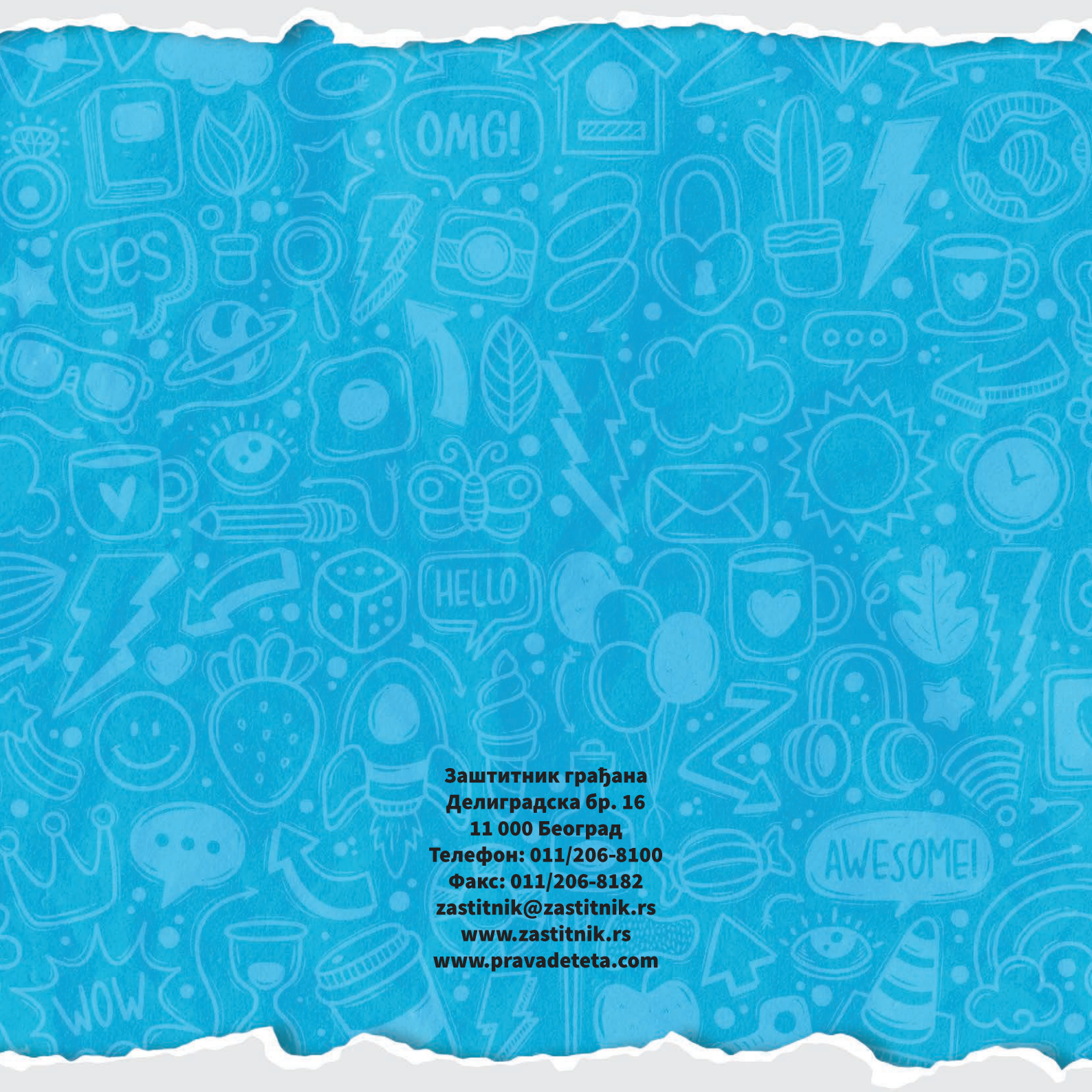

BULGARIAN
DEVELOPMENT
AID

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Ова публикација је израђена у оквиру пројекта “Деца деци – знајте своја права” који је финансиран од стране Бугарске развојне помоћи. Садржај публикације је искључива одговорност Заштитника грађана Републике Србије и ни на који начин не одражава ставове Републике Бугарске и Бугарске развојне помоћи.

Заштитник грађана
Делиградска бр. 16
11 000 Београд
Телефон: 011/206-8100
Факс: 011/206-8182
zastitnik@zastitnik.rs
www.zastitnik.rs
www.pravadeteta.com